

előfordul benne. Első olvasásakor még elírásnak vélné az olvasó, de harmadszori-negyedszeri ismétlődésekor már „következetes” tévesztésnek kell minősítenünk a „házasodik valakivel” kifejezést. (146, 147, 149, 165. l.) (Különbösen Szerbhorvát—magyar nagyszótárunk is így fordítja: „özeniti sa devojkom — feleségül veszi a lányt”).

E részletkérdésekre vonatkozó megjegyzéseink és kifogásaink ter-

mészetesen mit sem vonnak le Dávid András tudományos munkájának értékéből és úttörő jelentőségéből. Ez utóbbi jelentőségét főként abban kell látnunk, hogy a sok részletmunka után elsőnek vizsgálta e több mint két évszázados történelmi korszak hiteles eseményeinek és személyiségeinek helyét és szerepét a délszláv epikus énekköltészetben a maga sokrétűségében és monográfikus egységében.

JUHÁSZ GÉZA

MUNKÁSSORSOK, VILLANÓFÉNYBEN

KALAPIS ZOLTÁN: *Bánát könyve*.
Forum, Újvidék, 1979.

Amióta Kalapis Zoltán szabadriporterként járja Vajdaságot, s olykor-olykor — szélesebb horizontok felé tekintve — az országot, tényfeltáró, sokoldalúan megvilágított riportjai, riport- és tárcasorozatai újságírásunk, publicisztikánk megbecsült darbjai lettek.

Erről már a Magyar Szóban megjelent első közlésükkor is meggyőződhattünk, de most, hogy az 1976 és 1978 között napvilágot látott riportok többségét *Bánát könyve* címmel egy 258 oldalas könyvként is olvashatjuk, határozottan leszögezhetjük: Kalapis Zoltán higgadt, megbízható és hiteles (helyel-közzel hézagpótló) riportjai új színeket, íze- ket, mindenekelőtt pedig új tartalmakat hoztak újság- és krónikáírásunkba tájunkon.

Ezek a riportok az egyszerű, kétezi emberek életét mutatják be, azok életét, akik a szántóföldeken, a tanyavilágban, az olajfúró tornyok tövében, a gazdasági udvarokban, a gyárakban, erdőben, vagy éppen a Delibáti-homokpusztán dolgoznak és állják a mindennapi erőpróbákat saját maguk és mások — a közö- ség, az előrehaladás — érdekében. Munkássorsokról tudósít tehát Kalapis; életerejükben levő és már erejükben megcsappant munkáso-

kat, idős földműveseket, nyugdíjas juhászokat, volt uradalmi cselédeket, itthon és idegenben is szerencsét próbáló embereket mutat be, közelnézetből, villanófényben.

Riporterünk többnyire a szenvtelen, tárgyilagos krónikás szemével figyel és írja meg a dolgokat, a tények összegyűjtése és feldolgozása alapján. Nagyjából úgy, ahogy arról egy helyütt — személyiségét, riporteriténjét ritkán előtérbe hozva — így vélekedik: „A krónikás feladata... csak az, hogy megnézze és lejegyezze, ami volt és ami van. Kenyere a tények gyűjtése és feldolgozása, nem a jövőbe nézés, mert ez, még ha támpontok sokasága folytán a jövő beláthatónak látszik is — csak találgatás.”

Világosan kiderül ebből is, de a riportokból, a hazai tájakról és emberekről szóló tudósításokból még inkább, hogy Kalapist elsősorban az itt és most élő emberek élete, világa érdekelte — és érdekli —, ám ugyanakkor messzebből, a népelet rejtettebb összefüggéseiről, olykor az évszázadok mélyéről is tájékozódni igyekezik, s ilyenkor korabeli krónikára, könyvekre, feljegyzésekre, mulandónak vélt hírlapi cikkekre, vagy épp történelmi és művelődéstörténeti dokumentumokra tá-

maszkodik, hogy jobban, körültekintőbben, maradandóbban tájékoztasson ő is.

Mindez — a riporteri hang ol-
dottságával és közvetlenségével
együtt — elevenné, élvezetessé te-
szi Kalapis írásait. Különösen ak-
kor, amikor vizsgálódásait már a
szociográfia és az irodalmi riport
felé is sikerül kitágítania, mint pél-
dául az olajbányászokról szóló hely-
színi jelentéseinek egyikében-mási-
kában, vagy az egy különös világ
pusztulását, eltűnését jelző tanyai
krónikájában. Ezek a riportok itt-
ott írói erőnyeket is megcsillanta-
nak már, s egyúttal utalnak, figyel-
meztetnek Kalapis továbbfejlődésé-
nek lehetőségeire. Eppen ezért —
és a *Bánát* könyvének elolvasásához
való kedvcsinálásképp is — hadd
idézzünk legalább egy ilyen részle-
tet, az *Első nap a fűróárboc* árnyé-
kában című írásból:

„Üres, csúnya szikes földön át
kanyarog az aszfaltút vékony csík-
ja. Ahol véget ér, ott már a sár az
úr. A tapadó, kenődő, szurokfeke-
bánáti sár. A mokrini kísérőnek ezt
a részét Vodícénak nevezik — ha
ásóval megpiszkálja az ember a föl-
det, víz fakad, de az emberi igyeke-
zet nélkül is utat talál magának, és
tavakat alkot.

Ha nem tudnám, hogy a föld olaj-
mezőt takar, azt mondhatnám, hogy
semmire sem való, még téglagödör-
fenéknek, vagy sírnak sem jó. De
így, ennek tudatában, szebb, mint a
valóságban. Pedig pár csenevész fa
nem sok, annyi sincs benne. Csak
egy korhadt fakereszt emelkedik ki
a sírból, vele szemben pedig a fűró-
árboc hegyével hetykén átszúrja a
Napot.”

Az ilyen és hasonló részletek (le-
írások, megfigyelések, summázások)
a kötet igazi telitalálatai. Mert na-
pokig vagy hetekig tartó adatgyűj-
tés és tapasztalati összegezés alap-
ján íródnak. Nincs az egyedi (de
különben mindig időszerű) riportok
oldottabb, olvasmányosabb hangu-
lati részeitként, hanem egy olyan
könyv szerves tartozékaként, amely
a lapjainkban gyakran előforduló
sietős, kapkodós, sokszor elnagyolt
— és gyorsan feledésbe merülő —
újságr riportokon túl: az egyteme-
sebbet, az örökérvényűt is keresi az

emberek, a néhány pillanatra elő-
térbe hozott riportalanyok életében.
Sajnos, ezt Kalapisnak sem sikerül
mindig meglesnie, néha ő is túlságo-
san „földközelen” marad, még ak-
kor is, ha egyébként új dolgokról,
felismerésekről és viszonyulásokról,
a munkások legégetőbb problémái-
ról ad hírt.

Örvendetesnek tartjuk, hogy a
riportkönyv valóságanyaga sokszí-
nű, s hogy az írások a különböző
társadalmi rétegekről, a különböző
életkorú emberek gondjairól, bajai-
ról, örömeiről, sőt, tájunk sajátos
földrajzi egységeiről (mint amilyen
a Delibláti-homokpuszta), jövőbe
néző kezdeményezéseiről számolnak
be. Kár azonban, hogy egyik-másik
riport (különösképp a törökkani-
zsai gyáripar születéséről íródott
híradásokban vannak túlsúlyban)
túlságosan esetleges, jeltelen és ér-
dektelen. Meg a riportok itt-ott visz-
szamaradt borzasságait, elnagyolt-
ságait is el lehetett volna a könyv-
ből tüntetni. És kár az is, hogy a
kötet képanyaga (Németh Máttyás
harminchárom fotója) nem lett har-
monikusan és a kívánt helyeken be-
lekomponálva a kötetbe. Egy vala-
mi azonban mindennél bosszantóbb:
ennél több nyomdahibával megje-
lent könyvet mostanában nemigen
olvastunk!

Mégis, az összegezés szándékával
mindenekelőtt azt kell elmonda-
nunk, hogy Kalapis Zoltán *Bánát*
könyve hasznos és jó olvasmány.
Elég sok új ismeretet nyújt; a ri-
portokban lélek, szív és nyelvi lele-
mén” van; az egész könyv pedig a
szociográfikus látásmód tágasságá-
nak és a részletező alaposágnak, a
történelmi és a kordokumentumnak
figyelmet érdemlő ötvözet. Aki el-
olvassa: az ember küzdelmével és
helytállásával találkozik tájunkon.
A változó világ nem ritkán és nem
véletlenül filmszerűen kimerevített
képeivel.

A *Bánát* könyve elsősorban hig-
gadtságával, józan tárgyyszerűségé-
vel hat az olvasóra, s azzal, hogy a
múló idő feltartóztathatatlanságá-
ban is ki tudja választani, figyel-
münkbe tudja ajánlani a több-keve-
sebb tudatossággal és tervszerűség-
gel kiválasztott embereket, sorsokat,
pillanatokat.